

Ю В І Л Е І

ВОЛОДИМИР ВАСИЛЬОВИЧ МОРГУН **(до 75-річчя від дня народження)**

10 березня 2013 р. видатному українському вченому, генетику і селекціонеру рослин, директору Інституту фізіології рослин і генетики НАН України доктору біологічних наук, професору, академіку НАН України Володимирі Васильовичу Моргуну виповнилося 75 років.

В.В. Моргун добре відомий світовій науковій спільноті як талановитий дослідник, блискучий селекціонер, наукові роботи якого присвячені генетиці й селекції рослин, генетичній інженерії, біотехнології та фізіологічній генетиці, розробці теорії індукованої мутаційної мінливості рослин. Головним напрямом нау-

кових досліджень В.В. Моргуна було і залишається генетичне поліпшення найважливіших для України сільськогосподарських культур – пшениці й кукурудзи. Володимир Васильович розвинув теорію індукованої мутаційної мінливості та обґрунтував новий напрям генетичного поліпшення рослин – мутаційну селекцію. Йому належить пріоритет в установленні мутаційної активності низки хімічних сполук і фізичних чинників, у тім числі й факторів навколишнього середовища. Вчений розкрив генетичну природу мутацій, створив унікальні форми рослин, які ознаменували розвиток окремих напрямів генетико-селекційних досліджень. Загального визнання набули праці В.В. Моргуна з питань теорії і методів гетерозисної селекції кукурудзи, створення нового типу напівкарликових сортів озимої пшениці, які започаткували «зелену революцію» в Україні. Йому належить першість у розробці методів практичного використання індукованих мутантів та в створенні мутантних сортів і гібридів сільськогосподарських культур.

Титанічна працездатність й надзвичайна наукова інтуїція дали змогу вченому самостійно та в співавторстві створити 132 зареєстровані сорти і гібриди рослин, які 32 роки висіваються на полях України та країн СНД. Лише за період 2008–2013 рр. під керівництвом та за безпосередньої участі академіка НАН України В.В. Моргуна створено 55 сортів і гібридів сільськогосподарських рослин (пшениці, ячменю, кукурудзи).

Завдяки високим організаторським здібностям академік НАН України В.В. Моргуна посівні площі під сортами озимої пшениці його селекції за останні п'ять років зросли у вісім разів і становлять 1,7 млн. га, – а це 25 % посівних площ озимої пшениці в Україні. Науковий доробок став суттєвим внеском у забезпечення продовольчої безпеки держави. Очолований академіком НАН України В.В. Моргуном Інститут фізіології рослин і генетики НАН України вийшов на принципово новий рівень впровадження наукових досягнень у виробництво. Видано та забезпечується дія і науковий супровід понад 2500 ліцензійних договорів на використання сортів селекції Інституту у виробництві.

В.В. Моргун зробив вагомий внесок у скарбницю наукових знань – він автор більше 500 наукових праць, у тім числі 10 монографій та понад 180 авторських свідоцтв і патентів.

ЮВІЛЕЇ

Велика його роль у встановленні та налагодженні міжнародних зв'язків Інституту із науково-дослідними установами США, Франції, Нідерландів, Угорщини, Болгарії, Росії, Білорусі, Молдови, які також працюють над вирішенням проблем генетики, селекції, фізіології рослин. Міжнародний авторитет ученого, його співробітництво з науковцями багатьох країн, а також участь у наукових експедиціях зі збирання генофонду відкрили широкі можливості для інтродукції в нашу країну цінної світової генетичної плазми.

В.В. Моргун – талановитий організатор науки, досвідчений вихователь наукових кадрів. Під його керівництвом захищено близько 20 кандидатських і 6 докторських дисертацій. Володимир Васильович – засновник і керівник широковідомої наукової школи з експериментального мутагенезу та теоретичних основ селекції рослин. Його учні працюють і розвивають ідеї вченого у багатьох наукових установах України та за її межами.

Багато сил та енергії В.В. Моргун віддає науково-організаційній діяльності, координує наукові дослідження з питань фізіології, генетики і селекції рослин. Із 1986 р. В.В. Моргун незмінно очолює Інститут фізіології рослин і генетики НАН України і неодноразово повторно обирався на цю посаду. Академік НАН України В.В. Моргун є членом Президії НАН України. Упродовж багатьох років він був заступником академіка-секретаря і членом Бюро Відділення загальної біології НАН України, а в 2009 р. обраний академіком-секретарем цього Відділення. В.В. Моргун є членом Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, членом Експертної ради Державної служби з охорони прав на сорти рослин, головою експертної групи Комітету з присудження премії Кабінету Міністрів України, президентом Українського товариства фізіологів рослин, головою спеціалізованої ради Інституту, головним редактором журналу «Фізіологія і біохімія культурних рослин», членом редколегій ряду фахових біологічних журналів.

Наукові досягнення В.В. Моргуна та переконливий внесок у розвиток вітчизняної науки принесли йому заслужений авторитет і повагу. За визначні особисті заслуги перед Українською державою у створенні й широкому впровадженні високопродуктивних сортів зернових культур, багаторічну плідну наукову та громадську діяльність у 2008 р. указом Президента України В.В. Моргуну присвоєно звання Героя України з врученням ордена Держави. Він нагороджений орденом «Знак Пошани», орденом Жовтневої революції, орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня та численними відзнаками, дипломами і грамотами. В.В. Моргуну присвоєно звання «Заслужений діяч науки і техніки України», вчений – двічі лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, лауреат Державної премії СРСР у галузі науки і техніки, премії президентів академій наук України, Білорусі і Молдови, премії імені В.Я. Юр'єва НАН України. Його наукова й педагогічна діяльність високо оцінюється в Україні та за її межами. Він обраний почесним академіком Угорської академії наук, почесним професором низки вищих навчальних закладів України.

Наукова громадськість, учні й послідовники, редакційна колегія журналу сердечно вітають Володимира Васильовича Моргуна зі славним ювілеєм.

Хай на многії літа стає Вам козацького здоров'я, дзвінкої наснаги, невичерпної енергії для нових злетів Вашої наукової творчості на цій нелегкій, але дуже благородній ниві служіння науці й народові України.

© 2013 р. В. К. Пузік, С. Я. Коць